

Asia: VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö

Työ- ja Elinkeinoministeriö

lausuntopalvelu.fi

VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Pyydettyinä lausuntona Valtioneuvoston periaatepäätökseen Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta Metsäteollisuus ry toteaa seuraavaa:

Valtioneuvoston periaatepäätöksen tavoitteet:

Metsäteollisuus näkee erittäin positiivisena, että Valtioneuvoston periaatepäätöksessä on huomioitu uusiutuvien luonnonvarojen rooli. Päinvastoin kuin "Ehdotuksessa kiertotalouden strategiseksi ohjelmaksi", Valtioneuvoston periaatepäätöksen korjattu luonnonvarakirjaus "Uusiutumattomien luonnonvarojen kulutus vähenee, ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö voi kasvaa siten, että kotimaan primääri- ja raaka-aineiden kokonaiskulutus ei 2035 ylitä vuoden 2015 tasoa. Vientituotteiden valmistukseen käytetyt luonnonvarat eivät kuulu tavoitteen piiriin" vahvistaa metsäteollisuuden näkemystä uusiutuvien luonnonvarojen ja raaka-aineiden merkityksestä kiertotaloudessa. Näin ollen metsäteollisuuden näkökulmasta onkin järkevää puhua biotaloudesta ja kiertotaloudesta samassa yhteydessä eli puhua biopohjaisesta kiertotaloudesta. Tulevaisuudessa uusiutuvista luonnonvaroista valmistetut materiaalit ja tuotteet ovat entistä keskeisempiä

kiertotalouden toteuttamisessa. Tätä vauhdittavat ja todistavat myös metsäteollisuuden viimeaikaiset innovaatiot ja investointipäätökset. Metsäteollisuuden laatiman, vuoteen 2035 ulottuvan ilmastotiekartan mukaan, sen omat jo valmiiksi pienet CO₂-päästöt vähenevät edelleen, sen tuotteet vähentävät päästöjä verrattuna fossiilisiin tuotteisiin noin 16 miljoonan hiilidioksiditonin edestä samanaikaisesti, kun metsien hiilivarasto saadaan yhä vahvempaan kasvuun.

Sen sijaan metsäteollisuus suhtautuu Kiertotalousohjelman kahteen muuhun päätavoitteeseen varauksella, ainakin suoraan metsäteollisuuteen sovellettuna. Erityisesti tavoite "Resurssien tuottavuus kaksinkertaistuu vuoden 2015 tilanteesta vuoteen 2035 mennessä" nähdään epärealistisena, eikä se ota huomioon ennen vuotta 2015 tehtyjä toimenpiteitä. Metsäteollisuuden prosesseja on kehitetty pitkäjänteisesti siten, että vähemmästä määrästä raaka-ainetta syntyy enemmän lopputuotetta ja ympäristövaikutukset pienenevät. Puun kaikki osat hyödynnetään tarkasti yhä korkeamman jalostusarvon tuotteita valmistettaessa ja lähes kaikki metsäteollisuuden sivutuotteet hyödynnetään edelleen jatkoprosesseissa.

Uusia korkeamman jalostusarvon tärkeitä sovellusalueita ovat mm. puukuitupohjaiset tekstiilit, biopolttoaineet ja -kemikaalit sekä erilaiset pakkausteknologiat. Lisäksi esimerkiksi nanosellun tuorein huipputeknologian sovellusesimerkki on suurten leikkaushaavojen parantamiseen tarkoitettut siteet. Sen sijaan ligniinistä kehitetään parhaillaan muun muassa uusiutuvaa biohiiltä esimerkiksi sähköautojen akkuihin. Kehitteillä on myös kuusisahanpurusta valmistettu uute, mitä voidaan käyttää mm. erilaisissa henkilökohtaisen hygienian, kosmetiikan ja elintarvikkeiden sovellutuksissa.

Nykyaikainen metsäteollisuus hyödyntää näin ollen hankkimansa raaka-aineen resurssitehokkaasti ja minimoi lisäksi kaatopaikkajätteen määrän. Kun sivuvirrat hyödynnetään tehokkaasti, esimerkiksi kaatopaikkajätteitä syntyy tuotantoon suhteutettuna 94 % vähemmän kuin 1990-luvun alussa. Sahauksen rinnakkaistuotteena syntyvä hake käytetään sellun ja lastulevyn raaka-aineena. Sellutehtaan tuotantoprosessista saadaan sellun ja muiden biotuotteiden lisäksi sivutuotteena sähköä ja lämpöä sekä enenevässä määrin esimerkiksi lannoitevalmisteita. Uusiomateriaaleja käytetään jo maarakentamisessa ja niiden soveltuvuutta eri kohteisiin tutkitaan ja kehitetään jatkuvasti.

"Materiaalien kiertotalousaste kaksinkertaistuu vuoteen 2035 mennessä" -tavoitteeseen liittyy niin ikään ongelmia. Suomessa metsäteollisuus valmistaa uusiutuvasta neitseellisestä kuidusta korkealaatuisia tuoteturvallisia paperi- ja kartonkituotteita pääasiassa Euroopan markkinoille vietäväksi. Käytön jälkeen siitä tulee arvokasta raaka-ainetta Euroopan kierrätyspaperimarkkinoille, missä yli 50 % käytetystä raaka-aineesta onkin kierrätyskuitua. Näin ollen ei ole mielekäästä vertailla eri maita "kierrätetyn materiaalin osuudella kaikessa materiaalin käytössä" -indikaattorilla.

Sen sijaan Suomesta voidaan saattaa markkinoille kestävästi hoidetuista metsistä tulevia neitseellisiä raaka-aineita kierrätettäväksi siellä missä se on taloudellisesti ja ympäristön kannalta järkevintä. Lisäksi, Suomessa teollisuus käyttää jo nyt käytännössä kaiken saatavilla olevan kierrätyspaperin ja -kartongin, joten ei myöskään liene viisasta, saati ympäristöystävällistä, tuoda kierrätysmateriaalia Suomeen vain sen takia, että saataisiin nostettua "kierrätetyn materiaalin osuutta".

Yleisesti ottaen ei ole mielekästä vertailla Euroopan maita "per capita" -indikaattoreilla, missä luonnonvaroiltaan rikas, mutta asukasluvultaan pieni Suomi näyttäytyy vääjäämättä alemmilla sijoilla, mutta esimerkiksi materiaalien kiertoa rajojen ulkopuolella ei huomioida viejamaan materiaalien kiertotalousasteessa.

Periaatepäätöksessä esitetyt ministeriöiden toimenpiteet

Kiertotalouden kannusteet (4.1)

Kehitämme taloudellisia kannusteita, jotka tukevat luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, vähentävät hiilidioksidipäästöjä sekä edistävät kiertotalouden palvelumallien yleistymistä.

Metsäteollisuus näkee, että positiiviset kannustimet ovat parempia kuin yrityksille lisäkustannuksia tuovat ohjauskeinot. Esimerkiksi jäteveron laajentamisella sellaisiin jakeisiin, joilla ei pitkäjänteisestä tutkimus- ja kehitystoiminnasta huolimatta ole kustannustehokkaita tai ympäristön kannata hyviä hyötykäyttöratkaisuja, ei saada toivottuja hyötyjä, vaan lisätään ainoastaan toiminnanharjoittajien kustannuksia tilanteessa, jossa suomalaiset tuotteet kilpailevat maailmanmarkkinoilla.

Vahvistamme rahoitusta vähähiilistä kiertotaloutta edistävälle TKI- ja ekosysteemitoiminnalle sekä demonstraatio- ja laitosinvestoinneille.

Metsäteollisuus pitää erittäin myönteisenä, että rahoitusta vähähiilistä kiertotaloutta edistävälle TKI- ja ekosysteemitoiminnalle sekä demonstraatio- ja laitosinvestoinneille ollaan vahvistamassa. Tässä yhteydessä metsäteollisuus pitää tärkeänä, että fossiilisia ja uusiutumattomia raaka-aineita, puolivalmisteita ja lopputuotteita korvaaviin uudistuviin, biopohjaisiin ratkaisuihin tähtäävän materiaaliteknologiakehityksen tarpeet huomioidaan rahoituksessa prosessiteknologiakehityksen lisäksi.

Metsäteollisuus pitää veturiyrityksille ja niiden ympärille muodostuville tutkimuksellisille ja liiketoiminnallisille ekosysteemeille suunnatun rahoituksen vahvistamista erinomaisena tavoitteena. Rahoituksen kannustavuuden parantamiseksi ja uusien kiertotalousratkaisujen kaupallisen

skaalauksen ja yhteiskunnallisen käyttöönoton vauhdittamiseksi metsäteollisuus korostaa rahoituksen ylitse hallituskausien yltävän ennakoitavuuden ja pitkäjänteisyyden tarpeellisuutta. Veturiyritys- ja ekosysteimirahoitusinstrumenttien sekä ilmastorahaston vakiinnuttaminen pysyväksi osaksi innovaatiojärjestelmää tulisi olla päämäärä.

Parannamme rahoituksen vaikuttavuutta

Arvioimme EU:n kestävän rahoituksen taksonomian hyödyntämistä kiertotaloutta tukevien hankkeiden rahoituksessa.

EU:n taksonomialla on tarkoitus mahdollistaa rahoitusmarkkinoiden saaminen mukaan kestävyystalkoisiin ja kestävät investoinnit liikkeelle, mutta komission ensimmäinen ehdotus kriteeristöksi käytännössä sulkisi kestävän pohjoismaalaisen metsätalouden taksonomian ulkopuolelle. Komission ehdottamia kriteerejä ei tule hyväksyä. Sen sijaan uusiutuvan energian direktiivin puubiomassaa koskevat kestävyyskriteerit tulisi taksonomiassa laajentaa koskemaan metsätaloutta. Eli nämä kriteerit täyttävä toiminta tulisi lukea taksonomiassa kestäväksi. Näin voitaisiin metsätalouden osalta mahdollistaa taksonomian alkuperäisiin tavoitteisiin pääseminen. Ennen taksonomian käytön laajentamista pitäisi myös huolehtia siitä, että päästötöntä sähköntuotantoa ei kohdella kriteeristössä eriarvoisesti, mikä on toistaiseksi ollut komission lähtökohta. Monitasoisen sääntelyn valmistelun johdonmukaisuutta, suhteellisuutta ja avoimuutta tulisi jatkossa parantaa huomattavasti.

Kiertotalouden markkinat (4.2)

Vaikutamme aktiivisesti EU:ssa kiertotaloutta tukevan lainsäädännön ja tuotepolitiikan ohjauskeinojen kehittämiseen.

Näemme positiivisena, että Suomi haluaa vaikuttaa aktiivisesti EU:ssa kiertotaloutta tukevan lainsäädännön ja tuotepolitiikan ohjauskeinojen kehittämiseen. Kuten edellä todettu, tässä yhteydessä on tärkeää muistaa, että kierrätetyn materiaalin pakollinen lisääminen tuotteisiin ei automaattisesti tarkoita, että niistä tulee ympäristöystävällisempiä. Näin on erityisesti korkealaatuisten neitseellisestä kuidusta valmistettujen paperi- ja kartonkituotteiden kohdalla, jotka kierrätetään pääosin muualla Euroopassa. Samoin on tärkeää muistaa hygieniavaatimukset ja tuoteturvallisuus esimerkiksi ruokapakkausten kohdalla.

Metsäteollisuus ehdottaa seuraavaa lisäystä "Suomen kannasta EU:n kiertotalouden toimenpideohjelmaan" lisättäväksi kappaleeseen 4.2:

"Edistämme kierrätysmateriaalien arvon ja markkinan syntymistä mm. lisäämällä kierrätysmateriaalien käyttöä tuotteissa. Lisäksi tavoitteena on säädellä osana tuotepolitiikkaa mm. tuotteiden kestävydestä, kierrätysmateriaalien osuudesta sekä hiili- ja ympäristöjalanjäljestä. **Lisäksi on varmistettava, että kierrätysmateriaalien käytön lisääminen on kokonaisuutena ympäristöllisesti kestävä, eikä johda ympäristön kannalta epäedullisiin raaka-ainevirtoihin esimerkiksi pitkien kuljetusmatkojen vuoksi.**" Metsäteollisuus näkee, että kierrätysvaatimukset tulisi kohdentaa uusiutumattomista raaka-aineista peräisin oleviin tuotteisiin.

Kehitämme viranomaisten yhteistyötä kiertotaloushankkeissa.

Viranomaisten yhteistyön kehittäminen kiertotaloushankkeissa on tervetullutta. Ehdotuksessa jää hieman epäselväksi, miten hankkeita on tarkoitus tukea. Tähtääkö ehdotettu yhteistyö kiertotaloushankkeiden lupamenettelyjen sujuvoittamiseen vai onko kyse muusta yhteistyöstä, jolla tuetaan kiertotaloushankkeita?

On tärkeää, että hankkeet saavat konkreettista hyötyä tästä yhteistyöstä, esimerkiksi lyhennettyjen käsittelyaikojen, kiertotaloutta edistävien päätösten (esim. sivutuoteluokitus sivuvirroille) tai kiertotaloutta edistävien hankkeiden viranomaiskäsittelyn paremman koordinoinnin muodossa. Pitää myös katsoa, ettei tässä kehitetä päällekkäisiä menettelyjä jo olemassa olevien käytäntöjen kanssa.

Metsäteollisuuden näkökulmasta lakisääteiset käsittelyajat, sähköinen asiointi, kattava neuvonta, suunnitelmallisuus ja hyvä koordinointi ovat tärkeitä tekijöitä lupamenettelyjen sujuvoittamisessa.

Edistämme kierrätysmateriaalien markkinoiden vahvistumista.

Metsäteollisuus näkee positiivisena, että valtio haluaa tukea mm. teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämistä, mutta haluaa muistuttaa, että tässä sujuva lainsäädäntö sivutuotteeksi ja jätteen päättymisen luokittelun osalta on ratkaisevassa asemassa. On erityisen tärkeää, että sivutuotteiden ja jätteiden hyötykäyttö esimerkiksi lannoitteena, energiana tai maarakentamisessa on mahdollisimman yksinkertaista ja hallinnollisesti kevyttä. Viimeaikaiset ehdotetut ja esitetyt muutokset jätelainsäädännössä ja lannoitelainsäädännössä eivät tue tätä tavoitetta. Tapauskohtaisen sivutuotteeksi luokittelun ja jätteeksi päättymisen luokittelun tulee olla mahdollista ja jopa nykykäytäntöäkin helpompaa, jos kiertotaloutta halutaan todellisuudessa edistää. Lainsäädännöllä ei tule myöskään asettaa korkeampaa todistustaakkaa tai muita velvoitteita, kuten esimerkiksi korkeampia vakuuksia, uusiomateriaaleille. Epätasa-arvoinen kohtelu on tehokasa tapa hidastaa tai estää kokonaan niiden käyttö.

Kiertotalous keskeisillä sektoreilla (4.3)

Metsäteollisuus ehdottaa seuraavaa lisäystä kappaleen 4.3 johdantoon:

"Kunnat ja alueet ovat kiertotalouden avainpelaajia. Kunnilla ja alueilla on merkittävä rooli kiertotaloutta tukevien palveluiden ja ratkaisujen suunnittelussa ja edistämässä yhdessä alueen toimijoiden ja yritysten kanssa. Niillä on merkittävä rooli muun muassa kiertotaloutta tukevien toimijaverkostojen ja -ekosysteemien mahdollistamisessa, **kiertotalousosaamista vahvistavan koulutuksen tarjoamisessa** sekä esimerkiksi kiinteistö- ja rakennusalan kiertotalouden mahdollistamisessa. Kiinteistö- ja rakennusalan kiertotalouspotentiaali on merkittävä, sillä ala on yksi suurimmista kotimaisten luonnonvarojen kuluttajista."

Perustamme 'kansallisen osaamisverkoston' tukemaan kuntien ja alueellisten ekosysteemien työtä hiilineutraalin kiertotalousyhteiskunnan edistämässä.

Kansallisen osaamisverkoston tulisi antaa eväitä kunnille ja alueellisille toimijoille vastata alueellisiin kiertotaloutta koskeviin osaamisvajeesiin. Etenkin alueilla, joissa metsäteollisuus on tärkeä toimiala alueen elinvoiman kannalta, tulee kuunnella metsäteollisuuden osajia. Lisäksi verkoston tulisi ottaa kantaa osaamisen kehittämisen tarpeisiin.

Metsäteollisuudelle on tärkeää, että KIRA-foorumissa on edustettuna puurakentaminen. Puurakentamisen kasvattaminen on erinomainen keino lisätä kiertotalouden toteutumista rakennusallalla. Yhtenä foorumin tavoitteena tulisi olla puurakentamisen koulutuksen ja osaamisen kasvattaminen. Tällä hetkellä Suomessa puurakentamisen koulutustarjonta ja osaaminen on riittämätöntä. KIRA-foorumissa voisi olla edustettuna myös teollisuuden sivuvirtojen hyötykäyttö maarakentamisessa.

Kiertotalouden innovaatiot, digitalisaatio ja osaaminen (4.4)

Edistämme kiertotaloutta tukevia digitaalisia ratkaisuja.

Metsäteollisuus pitää kiertotaloudelle tärkeän datan määrittelyä, keräämistä ja avaamista erittäin merkittävänä tavoitteena toimivan kiertotalouden mahdollistamiseksi. Metsäteollisuus haluaa huomiota kiinnitettävän datan avoimuutta toistaiseksi merkittävästi rajoittaviin seikkoihin, kuten julkisen ja yksityisen tiedon yhdistämisen ja näin yhdistetyn tiedon liiketoiminnallisen hyödyntämisen vaikeuteen regulatorisista syistä. Metsäteollisuus pitää tärkeänä, että tämän kaltaiset esteet poistetaan. Lisäksi itse datan avoimuuden lisäämisen ja siihen tarvittavan

infrastruktuurin vahvistamisen lisäksi metsäteollisuus pitää tärkeänä, että myös datan ja infrastruktuurin hallintaan tarvittavat hallinta- ja liiketoimintamallit tulisivat huomioiduksi varsinaisina kehityskohteina. On tärkeää tunnistaa kuka ja miten kokonaisuutta hallitaan.

Käynnistämme ja edistämme kiertotalouden ekosysteemejä.

Metsäteollisuus pitää kiertotalouden ekosysteemien edistämistä esitetuin ratkaisuin lähtökohtaisesti hyvänä lähestymistapana. Huomiota tässä yhteydessä on kiinnitettävä kuitenkin yliopistojen heikkoon valmiuteen tehdä vaikuttavuuslähtöistä yritysysteistyötä, joka on viimeisen vuosikymmenen aikana heikentynyt entisestään.

Sisällytämme kiertotalousosaamisen osaksi koulutusjärjestelmää ja työelämäosaamista.

Kiertotalouden osaajapula on sekä määrällinen että laadullinen. Metsäteollisuus tarjoaa yhtenä suurimpana kierto- ja biotaloutta toteuttavana toimialana Suomessa suoraan noin 40 000 työpaikkaa. Välillisesti työllistävä vaikutus on moninkertainen. Osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi metsäteollisuudelle on tärkeää, että sille tärkeisiin tekniikan ja luonnonvara-alojen koulutuksiin varataan riittävästi aloituspaikkoja ja että opetussisällöt, -ympäristöt ja -alustat ovat ajan tasalla. Koulutuksen tulee olla saavutettavissa eri puolilta Suomea.

Osaamisen ennakointifoorumissa tunnistetut osaamisen kehittämistarpeet luovat hyvän pohjan kiertotalousosaamisen kasvattamiselle. Työuran aikaiseen osaamisen kehittämiseen ja päivittämiseen tarvitaan joustavia jatkuvan oppimisen menetelmiä, jotka on suunniteltu tiiviissä yhteistyössä elinkeinoelämän ja koulutuksen tarjoajien kesken. Työnantajilta saadaan ajantasaisin tieto siitä, millaista osaamista tarvitaan, ja miten koulutuksen järjestäjät voivat vastata näihin tarpeisiin.

Luonnontieteellis-matemaattisten aineiden laadukas opetus kaikilla koulutusasteilla sekä korkea osaamistaso ovat välttämättömiä kiertotaloustavoitteiden saavuttamiseksi. Metsäteollisuuden tutkimukseen ja tuotekehitykseen tarvitaan kemian ja fysiikan huippuosaajia, tarvittaessa myös ulkomailta tuotua osaamista. Suorittaviin töihin tarvitaan niin ikään kokonaisvaltaista ymmärrystä kiertotalouden periaatteista ja resurssitehokkaasta, kestävän kehityksen mukaisesta tehdastuotannosta. Työnantajilla tulee olla mahdollisuuksia hyödyntää aihepiirin koulutustarjontaa sekä uudenlaisen osaamisen rekrytoinnissa että nykyisen työvoiman kouluttamisessa.

Kiertotalouspolitiikka kestävän kehityksen tavoitteiden tukena (4.5)

Edistämme globaalia siirtymää kiertotalouteen

Metsäteollisuus kannattaa kiertotalouden tavoitteiden saattamista osaksi EU:n kauppasopimuksia sekä monenkeskistä kauppapolitiikkaa. Markkinoillepääsyn ja kansainvälisen kysynnän edistämiseksi tulee huomioida kiertotaloutta edistävien teknologioiden, tavaroiden ja palvelujen lisäksi kiertotalouden tuotoksena syntyneet tuotteet. Lisäksi kaupan esteiden purkamisessa tulee huomioida myös biopohjaisen kiertotalouden perustana olevat uusiutuvasta raaka-aineesta valmistetut tuotteet. Esimerkiksi neitseellistä ja kierrätyskuitua tulee kohdella tasapuolisesti kauppasopimuksissa. EU hakee monenvälisiä ratkaisuja globaaleihin haasteisiin. Tämän mukaisesti pidämme hiilidioksidipäästöjen hinnoittelussa kansainvälisesti sovittua maailmanlaajuista järjestelmää parempana ratkaisuna verrattuna yksipuolisiin toimiin.

Metsäteollisuus ry

Timo Jaatinen

toimitusjohtaja

Jaatinen Timo
Metsäteollisuus ry

Vuola Aaron
Metsäteollisuus ry